

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. I. De legis interpretatione, & extensione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

tur a Cajet., Fern., Homob. apud eundem Dian. ratione magni lucri, quo carerent, si diebus festis non tonderent; quia homines aliis diebus propter occupationes non tondentur. Quod tamen improbat merito Suar.; Unde tantum ratione consuetudinis toleratæ, ubi ea est, excusari possunt, ut notat Tambur., & Dian. part. 2. tract. 15. resol. 34.: Sicut excusantur ratione pietatis puellæ, quæ die festo fiunt, vel aliud simile faciunt ad otium vitandum, & ne se ad fenestras conspiciendas exhibeant, ex Sã, Homob. contra Comitol.

Sexto, si fecisti votum conditionale, verbi gratia, Jejunabo, si consentiat Confessarius, non potes licite apponere impedimentum malis artibus, seu per vim, & fraudem, conditioni

non pendenti a voluntate tua, verbi gratia inducendo Confessarium malis artibus, ut non consentiat; quia sic conditio non penderet a voluntate Confessarii, sed tua, contra id, quod vovisti; poteris tamen bonis artibus, hoc est rogando, inducere illum, ut non consentiat. Ita Suar., & Laym. contra Sanch. apud Tambur. lib. 3. cap. 12. §. 6. num. 6.

Ex quibus omnibus patet, quomodo intelligendum sit illud axioma, *Qui tenetur ad finem, tenetur etiam ad media*; intelligendum enim est de mediis commodis, & proximis, nisi gravitas præcepti, vel materiæ præceptæ suadeat etiam adhibere media difficilia, & tollere impedimenta etiam remota.

Q U Æ S T I O VI.

De Legis Interpretatione, Extensione, Abrogatione, & Cessatione.

PLurima scitu digna continet hæc quæstio; Primo enim discutiemus, Quomodo lex explicanda sit? Secundo, quando lex extendi, quando contrahi debeat? Tertio, quomodo lex abrogetur, ita ut amplius non obliget? Quarto, Quanam excuset a legis obligatione, seu quomodo cesset legis obligatio? Num excuset vis, & metus? Num ignorantia, seu inadvertentia, & similia? Quinto inquiremus, num cessante fine legis negative, cesset obligatio legis? Demum nonnulla dicemus de cessatione finis legis contrarie.

ARTICULUS I.

De Legis interpretatione, & extensione.

I. Verborum proprietas, alia est Naturalis, alia Civilis. Quando verba legis extendi debent, sumuntur etiam secundum proprietatem civilem.

II. Doctores interpretari possunt leges

ampliando illas interpretatione solum doctrinali, non auctoritativa. Quid de declarationibus Cardinalium?

III. Præter interpretationem legis Authenticam, & Doctrinalem datur etiam Usualis.

IV. Undenam mens Legislatoris conjici potest, ut deur legi apta interpretatio?

V. Varia regula assignantur a Doctorebus ad rite leges interpretandas.

- VI. *Quandonam particula disjunctiva
Sive sumenda sit pro copulativa?*
VII. *Quomodo sit interpretanda lex,
qua uni est favorabilis, alteri ve-
ro odiosa?*
VIII. *Quid si verba legis habeant plu-
res sensus, nec constet de mente
Legislatoris?*
IX. *Quid si dubitetur an verba legis
sumenda sint secundum propriam
verborum significationem, an secun-
dum communem, & usitatum?*

I. **N**otandum primo cum Sal. disp. 21. lect. 13., & aliis communiter, duplicem esse verborum proprietatem. Prima est Naturalis, non quia naturaliter verba aliquid significant, sed quia juxta primam institutionem, & in communi modo loquendi habent talem significationem; Sic V. g. verbum, Mors, significat mortem naturalem, & Filius significat filium naturalem. Secunda verborum proprietates dicitur Civilis; quia in jure aliquid aliud significat habens similitudinem aliquam cum significatione primæ: Verbi gratia, Professio dicitur esse mors, non secundum proprietatem naturalem, sed civilem; & ideo dici solet mors civilis; Sic verbum, Filius, secundum proprietatem civilem, & quasi metaphoricam extenditur ad significandum filium adoptivum. Hinc quando lex extendi debet, verba legis sumuntur secundum proprietatem tum naturalem, tum civilem; quando vero debet restringi, solum secundum proprietatem naturalem sumi debent.

II. Notandum secundo, licitum esse Doctoribus leges interpretari, non solum illas explicando, sed etiam ampliando, vel coarctando, juxta regulas articulo sequenti tradendas: ut constat ex usu, & praxi, & ex leg. 1. ff. *Si Certum petatur*. Neque obstat caput *Sicut* 11. *quæst.* 1. ubi di-

citur, Illius esse leges interpretari, cujus est condere. Nam ibi sensus est de interpretatione, quæ habeat vim legis, non de simplici interpretatione doctorali, quæ a Doctoribus fieri solet. Pius IV. sub pœna excommunicationis prohibuit, ne ullum interpretationis genus edatur super Tridentini decretis, sed Sayr., Suar., Sal., Bonac. punct. 8. putant, id intelligendum de interpretationibus factis ex professo, & quasi auctoritative, & per modum legis; sicut etiam de interpretationibus frivolis, non de illis, quæ in re dubia reverenter, & humiliter fiunt per modum doctrinæ.

Declarationes Cardinalium maximæ auctoritatis sunt, sed non habent vim legis, si habeant aliam expositionem probabilem, antequam publicentur; nisi adfit consensus, & auctoritas Pape, ut docet Bonac., Pal. contra Rodriq., Sal., Riccium. Quod si publicentur auctoritate Pontificis, habent omnia requisita ad veram legem, ut docent communiter apud Dianam p. 11. tract. 2. ref. 42. contra quendam doctissimum virum tacito nomine relatum a Rodriq. *quæst.* 11. art. 2.

III. Notandum vero tertio, triplicem dari interpretationem, Authenticam, Usualem, & Doctrinalem. Prima fit auctoritate illius, qui potest legem condere, habetque vim legis, dummodo promulgetur. Secunda habetur ab usu, & consuetudine, quæ dicitur esse optima legum interpretatio in cap. *Cum dilectus*, de *Consuetudine*; Et aliquando habetur etiam pro lege, ut dicemus *quæstione* sequenti. Tertia habetur a viro prudenti, & perito, quæ idcirco suam habet probabilitatem: Quod si in ea omnes Doctores consentiant, talis etiam interpretatio habet vim legis; quia alia interpretatio contra communem sensum Doctorum vix potest esse probabilis. Hjs explicatis

IV.

IV. Quæritur, Quanam regula servanda in legis interpretatione?

Respondeo, ad veram legis interpretationem observanda esse verba secundum eorum significationem tam naturalem, quam civilem, necnon mentem Legislatoris, & finem legis; qui tum ex materia præcepta, tum ex præmio Constitutionis solet cognosci; cum in eo soleat apponi causa finalis legis. Mens autem Legislatoris inspicienda solum est, ut apta detur interpretatio verbis: Quod si verba nullatenus mentem Legislatoris significent, hæc nullam parit obligationem; quia, ut communiter Doctores docent, lex non constituitur voluntate Principis, nisi per legis verba sufficienter exprimitur. Conjicitur autem mens Legislatoris, Primo ex legis materia; Si enim verba legis in sensu proprio intellecta traherent injustitiam, interpretanda sunt in sensu improprio; quia hæc præsumitur mens Legislatoris. Deinde ex contrarietate cum aliis legibus; non enim præsumitur, quod Legislator velit aliis legibus derogare, aut illas corrigere; quia correctio legis est odiosa: Unde Jurisperiti cum Imola, & Felino apud Merollam docent, correctionem legis esse vitandam, etiamsi verba posterioris legis minus proprie oporteat interpretari, dummodo servetur aliqua proprietas verborum, saltem secundum consuetudinem juris. Tertio ex ratione legis in ipsa lege expressa; quia ratio legis est veluti anima legis, ut docent communiter Doctores: Et quamvis Suar. lib. 6. cap. 1. putet, verba legis magis deservire ad mentem Legislatoris indagandam, quam rationem legis; quia verba sunt quasi legis substantia, & immediate continent voluntatem Legislatoris; Jurisperiti tamen cum Merol. docent oppositum; quia verba legis comparantur ad rationem legis, sicut corpus ad

animam; unde si verba legis sine specialia, & ratio sit generalis, verba extenduntur, & ampliantur juxta generalitatem rationis; Et e converso, si verba sint generalia, & ratio specialis, verba restringuntur ad limites suæ rationis: Quod verum est, si ratio legis sit expressa in lege, si ratio legis sit unica; Quod si ea sit multiplex, indagandum a conjecturis, quanam ratio moverit Legislatorem ad legem ferendam. His annotatis

V. Prima regula ad Legislatoris mentem indagandam, & ad assequendam legis obligationem est ex Suar., Sal., Pal., quod in legis interpretatione servetur proprietas verborum, & secundum illam proprietatem intelligatur, legem latam esse: Ratio est, quia Legislator debet uti verbis claris, & in significatione propria; aliter nihil firmum stabiliret, & omnes leges subderentur cavillationibus: Quod usque adeo verum est, ut si Legislator extra legem dicat, se aliter intelligere, quam ipsa verba sonant, non teneamur stare ejus interpretationi, nisi talem declarationem promulget, & velit, ut tanquam nova lex obliget. Hanc tamen regulam limitant aliqui, nisi proprietas verborum opponatur alteri legi, quia juris correctio vitanda: Sed Pal. docet, vitandam quidem esse juris correctionem, si in aliquo sensu proprio possint verba accipi, non tamen debere in sensu improprio accipi ad vitandam juris correctionem, quia leges essent expositæ æquivocationibus, & fallaciis. Tunc solum debent, ut supra diximus, accipi verba legis in sensu improprio, quando in sensu proprio accepta sequeretur aliqua absurditas, vel injustitia, seu iniquitas Legislatoris; aut si lex in sensu proprio esset omnino inutilis: Ideo lex Interdicti, ne reddatur illusoria, extenditur ad suburbia, quatenus nomine Civitatis veri-

unt

unt etiam suburbia; Et lex loquens de Testamentis intelligi etiam debet de Codicillis, ut habet Glossa cap. ult. *de Usuris in 6.* ne fiat inutilis dispositio; & quia accessorium sequitur naturam principalis; Sic pariter in *leg. 4. ff. Ad Macedonium*, ubi prohibetur mutuum, sub nomine mutui venit etiam venditio pecunia credita, aliter illuderetur lex.

Secunda regula est, quod in lege pœnali, & præceptiva servanda sit solum proprietas verborum naturalis, seu quæ communi hominum acceptione, & usu habetur: In lege vero favorabili non solum attendi debet proprietas verborum naturalis, sed etiam civilis, seu quæ habetur ex fictione juris, & per quandam similitudinem. Hinc, ut notat Merol. cap. 9. num. 24., in dispositione legis favorabilis nomine filii veniunt etiam nepotes; Sicut Christus Dominus dicitur filius Abrahæ; At in dispositionibus humanis, seu in contractibus nomine filii non veniunt nepotes, ut communiter Doctores; Sic etiam in materia favorabili nomine Nepotis veniunt filii, & fratres, vel sorores, ne non consanguinei, & affines; At nomine filii in lege pœnali venit solus filius legitimus; quamvis in lege favorabili veniat etiam adoptivus; Sicut nomine legitimi in favorabilibus venit etiam legitimatus, & nomine Religiosi venit etiam novitius. Ratio est, quia ex regulis juris constat, Odiâ esse restringenda, favores ampliandos. Hoc tamen intelligendum, nisi necessitas, vel specialis aliqua ratio cogat, in alio sensu legem accipere; Sicut enim in generali concessione non veniunt ea, quæ non esset quis in specie verisimiliter concessurus; ita in generali prohibitione, vel præcepto non veniunt ea, quæ non esset Legislator in specie verisimiliter prohibiturus, vel præcepturus; cum lex ab ejus volun-

tate pendeat, ut notat Suar. lib. 6. cap. 5., & alii fere communiter agentes de Epikeja contra Antonium Gabrielem apud Pal. Præterea lex odiosa restringenda est etiam citra naturalem proprietatem verborum, si aliqua ratio restringendi subsit, ut notat Merol. disp. 4. cap. 9. num. 19., & cap. 6. n. 15., ideo lex odiosa loquens de Monachis, & Monialibus non comprehendit Abbatem, & Abbatissam; & loquens de Clericis secundum se non comprehendit Canonicos, aut Sacerdotes, aut Clericos religiosos; Immo probabiliter ex eodem Merolla nec Clericos conjugatos.

Tertia regula est ex Sanch. lib. 2. disp. 24., ut legem novam interpretari debeamus secundum antiquam, etiamsi antiqua sit abrogata; ut colligitur ex leg. *Nihil, ff. de Coniugendis cum emancipato liberis.*

Quarta regula est, ut nova lex non intelligatur derogare priorem, nisi sit illi omnino contraria; quia ex leg. *Præcipimus, Cod. de Appellationibus* correctio legis vitanda est, quoad fieri potest. Quare si lex prior sit specialis, ac pro aliquo casu, & posterior sit universalis, dicendum, quod posterior intelligi debeat juxta limitationem prioris, nisi expressis verbis illi contradicat. Immo si in lege posteriori habetur clausula, Non obstante alia lege, non per hoc intelligitur derogari priori legi, nisi illi esset contraria. Unde si per aliquam distinctionem, & limitationem lex specialis prior sustineri potest, retinenda est, ex Sanch. loc. cit., & Pal.; Qui punct. 3. §. 3. advertit ex Sal. disp. 21. sect. 6., & aliis communiter, per legem generalem non censeri derogatas consuetudines, & constitutiones Provinciarum speciales; quia cum istæ constitutiones ad factum pertineant, illarum ignorantia præsumitur in supremo Legislatore; Secus vero si Legislator præ-

suma-

sumatur scire particulatam constitutionem Provinciarum, & habeat facultatem eam abrogandi, & praesumatur velle abrogare, ex cap. 1. de Constitutionibus in 6.

VI. Quinta regula: Ista particulas, seu, & sive, quamvis Bartol. putet in materia favorabili sumi pro particula, Et, videlicet copulative; & in materia odiosa pro particula, vel, videlicet disjunctive; Sal. tamen, Azor., Bonac. putant, tunc accipi copulative, quando apponuntur post aliquem terminum universaliter, & pluraliter dictum, aut si indefinite apponantur; ut si dicatur, Lego tibi vina, quae habeo, sive domi, sive Rure, ex leg. Si quis ita legaverit, ff. de Argento, & Auro. Vel si dicatur, sive in Urbe ea sint, sive rure; hoc est in Urbe, & rure; Quod si apponatur post aliquem terminum particularem, accipitur disjunctive; ut si dicatur, Lego tibi vestem meam, seu librum. Et ex Suar. lib. 2. cap. 6. num. 13. ipsa particula, Vel, sumitur pro copulativa, Et, quoties illa, inter quae ponitur, sunt ita inter se connexa, ut non separantur.

Sexta regula: Quando Principale non tenet, nec tenet accessorium, ex cap. 5. de Donationibus inter virum & uxorem.

Septima regula: Quando consuetudo legem declarat, illi standum, quia est optima legum interpret, ex leg. Si interpretatione, ff. de legibus.

Octava: Masculinum in favorabilibus comprehendit foemininum; in contractibus vero illud non comprehendit; Vide alias regulas levioris momenti apud Sal. disp. 21. sect. 7.

VII. Rogabis nunc primo circa secundam regulam; An possit dari, & quomodo interpretanda sit lex, quae sit simul favorabilis uni, & odiosa alteri?

Respondeo cum Suar. lib. 6. cap. 4.

Sal., Bonac. num. 13.; & aliis communiter, posse dari hujusmodi legem, quae simul sit favorabilis, & odiosa: Haec tamen si primario profit aliquibus, & aliis noceat secundo, dicitur simpliciter favorabilis; Si vero primario poenam contineat, etiamsi aliis faveat, dicitur simpliciter odiosa. Hoc posito, quando favor, & odium distingui nequeunt, tunc explicanda est, ut favorabilis, si ex primario fine sit favorabilis; & explicanda est, ut odiosa, si ex primario fine sit odiosa. Ratio est, quia aliam expositionem ea rationabiliter non admittit, ut notat Sanch. lib. 1. disp. 1. num. 4. apud Sal. disp. 21. sect. 4. num. 10. Si vero favor, & odium distingui possunt, lex, qua parte est favorabilis, interpretanda est ut favorabilis, qua parte est odiosa, & poenalis, interpretanda ut odiosa; nisi favor sit tanti momenti, ut simpliciter explicanda sit, ut favorabilis.

VIII. Rogabis secundo; Quando verba legis habent plures sensus proprios, nec constat, quem sensum Legislator intenderit, quamnam interpretatio facienda est?

Respondeo, ex regula 68. de Regul. juris in 6., faciendam esse interpretationem juxta sensum, qui magis convenit rei, de qua agitur; Quod si uterque aequae conveniat, adeundus est Legislator, cujus est legem interpretari; Quod si commode adiri non possit, in poenis strictior pars, in favorabilibus latior explicanda est: Et ideo communiter Doctores docent, quod si lex prohibeat aliquod delictum sub aliqua poena, verbi gratia adulterium, intelligenda sit de delicto consummato in sua specie; Et si imponatur poena mittenti Epistolam Monialibus, intelligendum est, si perveniat, ex Sa V. Lex num. 25., & Bonac. hic num. 18.

IX. Rogabis tertio; quando verba le-

legis duplicem habent sensum, alterum secundum propriam verborum significationem, alterum secundum communem loquendi modum, qualis interpretatio facienda est?

Respondeo, explicari debere juxta communem modum loquendi tunc usitatum, quando lex condita fuit; nam Legislator uti debet verbis juxta communem modum loquendi: In dubio tamen, an verba legis accipienda sint juxta communem loquendi modum proprium, an juxta communem loquendi modum improprium, tunc conjicienda est mens Legislatoris, prout diximus. Nam ex leg. *Non dubium ff. de legibus, Peccat contra legem, qui verba legis amplectens, contra Legislatoris nititur voluntatem.*

ARTICULUS II.

Quandonam lex restringi, aut extendi debeat?

- I. *Lex odiosa aliquando restringi potest vi Epikeja in casu, qui non videtur verbis legis comprehensus.*
- II. *Num possit lex extendi ad casum verbis legis non comprehensum, vel ob paritatem, vel ob identitatem rationis?*
- III. *In legibus poenalibus non datur extensio de casu ad casum relate ad poenam; imo nec relate ad obligationem.*
- IV. *Nec datur hujusmodi extensio in legibus correctoriis; Aut in dispensationibus, aut privilegiis alicui factis, quae exorbitant a jure communi. Immo probabiliter nec in legibus favorabilibus.*
- V. *Extendenda tamen qualibet lex, quando, nisi extendatur, Legislator argueretur injustitia, vel imprudencia.*
- VI. *Similiter in equiparatis, & in connexis.*

VII. *Lex prohibens monialibus, ne egrediantur, nisi ob incendium, lepra, &c., num se extendat ad casus similes?*

VIII. *Num Bulla contra Confessarios, qui sollicitant mulieres ad turpia, se extendat etiam ad masculos?*

I. **Q**uæritur primo, An lex odiosa restringi possit vi Epikeja in casu, qui non videtur lege comprehensus ob suas circumstantias?

Respondeo, posse; ut dicemus articulo ultimo, cum de Epikeja excusante ab obligatione legis.

II. Quæritur secundo, Utrum lex extendatur ad casum non comprehensum verbis legis ob paritatem, vel identitatem rationis; verbi gratia, Utrum lex prohibens aliquid Monachis (ut prohibetur esse Patrimonos Baptismi, vel Confirmationis apud Dian. part. 9. tract. 1. resol. 32.) intelligatur idem prohibere omnibus Regularibus, si similis, vel eadem ratio militet pro his, quam pro illis? Sic in *Clement. 1. de Electionibus* cavetur, ne eligatur in Abbatem, vel Prælatum Conventus Religiosus alterius Religionis, vel habitus; Et redditur ratio, quia ratio non congruit, ut homines disparis Religionis, vel habitus simul in eisdem Monasteriis socientur; hæc autem ratio æque militat, ut notat Glossa, pro Monialibus; Unde quæritur, an etiam Monialibus intelligatur id prohibendum?

Respondeo, certum esse, quod si unus casus, videlicet unum crimen, seu una persona sit expressa in lege generali solum causa exempli, etiam alii casus non expressi intelliguntur comprehensi sub tali lege: Verbi gratia, si lex imponat poenam contra furtivos centum aureos, extenditur etiam ad eos, qui furripiunt res alias ejusdem valoris; quia lex censetur generalis, & centum aurei ponuntur exemplariter.

Quan-